

Ferenczy Bálint

A kortárs magyar fotográfia helyzete és jelentősége a hazai magánygyűjtői szokások tekintetében

„Lendületet kapott a kortárs fotóművészet hazai piaca”, írta a Fotóművészet 2007. évi második számában Ébli Gábor. Valóbban, habár sem műtárgypiaci elemzések, sem jól követhető tendenciákat kirajzoló aukciós eredmények sem állhattak Ébli rendelkezésére, kijelentése mégis jól jellemezte az általános műgyűjtői hangulatot. A Kieselbach Galéria 2007 és 2008 májusa közt három fotóárverést tartott, megnyílt a fotóművészetre specializálódott Nessim Galéria, a Vintage Galéria pedig már ismert kiállítóként tért vissza a Paris Photo művészeti vásárra. Csakhogy a pozitív folyamatokat drámai hirtelenséggel törte meg 2008 szeptemberében a New Yorki-i Lehman Brothers csődje és az azt követő gazdasági világválság.

A pangás évei következtek, melyből végül a nemzetközi gazdasági helyzet normalizálódása, valamint az 1960-70-es évek művészete iránti nemzetközi figyelem megélénkülése mutatott kiutat 2014-2015 környéken. Fotóárverésre azonban egészen 2017 októberéig kellett várunk¹, és habár Ébli Gábor 2007-es cikke óta több mint tíz év telt el, mindmáig adós maradt a szakma a kortárs fotográfia hazai helyzetének felmérésével. Jelen tanulmány arra tesz kísérletet, hogy ebből az adósságból egy kis részt törlesszen, vizsgálat alá vetve a kortárs magyar fotográfia helyzetét a hazai magánygyűjteményekben elfoglalt és betöltött szerepük tekintetében².

A magánygyűjtemények vizsgálatának szükségességéről:

Tézis I.: „Az itthon készült, de legalábbis hazainak tartott kortárs művészek munkáinak legalább 80%-ról képtelenség előre megmondani, hogy öt, vagy akár húsz év múlva mennyit fognak érni. Talán azt sem túlzás kimondani, hogy ugyanakkora az esélye annak, hogy kétszer annyit, minthogy feleannyit sem. Ugyanakkor egy valami biztos: a bizonyos szinten patriotista műgyűjtés, vagyis

¹ BÁV, 2017. október 31.

² Az író feltételezése, hogy az elmúlt egy-két évben jelentősen megnőtt a fotográfia jelenléte a hazai magánygyűjteményekben, mely nagyrészt az 1960-70-80-as évek iránti érdeklődés megugrásának köszönhető. Anélkül, hogy ennek részletesebb elemzésébe bocsátkoznánk, kijelenthető, hogy a neoavantgard tendenciákhoz jelentősen köthető a fotóművészet: rengeteg performansz vagy efemer jellegű installáció csak fényképem maradt meg a korszakból, és vált így gyűjthető műtárggyá.

hogy elsősorban saját nemzetünk művészeit szeretjük támogatni, mindekor érezhető. Ez a vásárlókedv fenntart egy folyamatos belső piaci körforgást, ami elengedhetetlen ahhoz, hogy később a művészek és az őket képviselő gallériák a nemzetközi szinten is helyt tudjanak állni. Másképp fogalmazva, szükséges, hogy legyen egy erős háttérország, magán és közgyűjtemények, melyek nemcsak működésben és életben tartják, hanem munkára – alkotásra – is ösztönzik a hazai alkotókat és galériásokat” – fogalmazott a magyar származású galériás, Niklas von Bartha egy londoni beszélgetés során. Von Bartha habár nem a magyar fotográfiáról, hanem kifejezetten a svájci művészeti piacról beszélt, azt is kifejtette, hogy szerinte pontosan a háttérország támogatóerejében lehet leginkább látni a különbséget Nyugat és Kelet Európa között. Ha von Bartha szavait a magyar művészeti piacra szeretnénk vonatkoztatni, azt mondhatjuk, a kortárs magyar művészet nemzetközi beágyazottsága egyenesen köthető, de legalábbis erősen korrelál a belső piac – gyűjtőkedv – erejével is.

Tézis II.: A magyar fotográfia, vagy jobban mondva az 1945 előtt született magyar származású fotográfusok kétségtelenül világhírűek és megkerülhetetlenek a fotóművészet egyetemes történetében. Fontos gyűjteményektől kezdve, nemzetközi jelentőségű intézményeken át egészen a műkedvelőig mindenhol és mindenki ismeri, vagy legalábbis hallott már Brassáiról, Robert Capáról, Martin Munkácsiról, Moholy-Nagy Lászlóról vagy André Kertészről. Közös az említett művészekben, hogy munkásságuk külföldön teljesedett ki, alig vagy egyáltalán nem készítettek képeket Magyarországon. Jogosan merül fel ugyanakkor a kérdés: mi történt az 1945 után itthon maradó, a nyugati tendenciáktól részint elzárt, a műkereskedelmi piaca teljes hiányában alkotó fotóművészekkel, illetve a fotót aktívan használó más képzőművészekkel?³ Továbbá fontos megvizsgálni, hogy az 1990-es rendszerváltás és a piacgazdaság, magángalériák és aukciós házak megjelenése hatott-e a gyűjtési szokásokra, befolyásolta-e a fotográfia jelenlétét magyarországi magángyűjteményekben.

Következtetés:

Ahhoz, hogy a kortárs magyar fotográfia helyzetét felmérhessük, szükséges annak reprezentációjának vizsgálata a magángyűjteményekben elfoglalt szerepük es jelentőségük alapján. Ennek legdirektebb és nemzetközi viszonylatban leggyakrabban alkalmazott mérési módja online kérdőívek kiküldésén keresztül történhet, mely lehetőséget ad az irányított kérdésfeltevésre és a

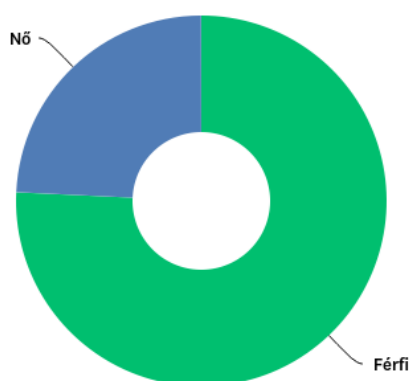
³ A kérdést alaposan járja körül Szilágyi Sándor Formabontók I. – Neoavantgárd tendenciák a Magyar fotóművészetben, 1965-1984 című könyve (Budapest: Fotókultúra – Új Mandátum Könyvkiadó, 2007), illetve ezen tanulmány szerzője 2014-es mester szakdolgozata (Fighting Against the Apparatus: Photoconceptual Practices in Hungary from 1968 to 1979. London: Sotheby's Institute of Art, 2014).

válaszok statisztikai alapon történő kiértékelésére. Jelen tanulmány szerzője – ennek megfelelően – egy online és teljes mértékben anonim módon kitölthető kérdőív kiküldése mellett döntött, mely 26 kérdést tartalmazott. A kutatást mindenekelőtt egy szubjektív gyűjtői lista összeállítása előzte meg, mely természetéből adódóan nem lehetett teljeskörű. A szerző alapvetően saját ismeretségi körére alapozott, illetve számításba vette a különböző, korábban megjelent listákat, mint például a Műértő évente megjelenő Power50 listáját, valamint az EDGE Communications „Kortárs Magánygyűjtők” sorozatát. A kérdőívet továbbá a jelentősebb hazai galériák is megkapták, azzal a kéréssel, hogy saját belátásuk szerint továbbítsák azt saját gyűjtői körükhöz is.

A kérdőívet több mint 120 e-mailre sikerült eljuttatni, az e-mailek megnyitási aránya 50% feletti volt, míg értékelhető, megkezdett kitöltés 43-szor történt. Vagyis a következő megállapítások és számok 43 műgyűjtő véleményét tükrözik, mely, habár semmiképpen sem adhat tökéletesen átfogó képet, mégis lehetőséget nyújt a részletesebb elemzésre. A kitöltési arány hazai viszonylatban jónak tekinthető, hiszen a kérdőív egy meglehetősen diszkrét és specifikus közönséget célt, Magyarországon eddig szinte soha nem alkalmazott módszerrel.

A kutatás célja volt, hogy néhány városi legenda, vagy máshogy fogalmazva, közhiedelem valóságtartalmát is újraértékelje. Mai napig általános vélekedés, hogy a hazai műtárgypiac szűk, nehezen átlátható, a vásárlóréteg vékony, és hogy fotóra nem szívesen költenek a gyűjtők. Hasonlóan vegyes a fotó műkereskedelemben betöltött helyzetének megítélése: sikeres hazai fotóaukcióra évtizede nem volt példa, a fotóra specializált galériák száma egy kézen megszámolható, a gyűjtőkben pedig gyakran felmerülő kétely a fénykép eredetisége, a sorozatszámosság inkoherensége, a nyomat minősége. Rengeteg olyan kérdés, mely a hagyományos médiumoknál a gyűjtők fejében talán fel sem merül. A kutatás célja pontosan ezeket a közvélekedéseket és azok igazságtartalmát igyekezett megmérni: Valóban kicsi-e a piac? Valóban keveset költenek az emberek műtárgyra? Ezen belül hol van a fotó helye? Van-e új gyűjtő-generáció? Miért sikertelenek a fotóaukciók? Bízna-e a fotóban a gyűjtők? A hipotetikus kérdések sorát oldalakon át lehetne folytatni, de jöjjenek helyettük inkább a kutatás számai.

Gyűjtői stratégiák – Magyar fotóművészet

1. ábra

A válaszadó műgyűjtők több mint 75% férfi volt (1. ábra), ami általánosságban véve egybeesik a nemzetközi trendekkel, hiszen a 2014-es AXA beszámolót is 3/4-ed részt férfiak töltötték ki.⁴ Jogos ugyanakkor a felvetés, mennyire fontosak itt a számok, vagy inkább érdekesebb-e egyéneknél a gyűjtők jelentőséget néznünk. Erre sajnos nem ad választ a jelen felvetés, ugyanakkor azt tisztán megmutatja, hogy a gyűjtők nagytöbbsége mind máig a férfiak közül kerülnek ki.

Kutatásunk szempontjából kiemelten fontos volt, hogy a korcsoportok jól behatárolhatók legyenek. Ennek érdekében a felosztás a napjainkban gyakran alkalmazott generációs marketing felfogása alapján történt, mely vásárlócsoportokat úgy oszt korcsoportokra, hogy figyelembe veszi az adott életszakaszt – a korszakot, melyben a csoport felnőtt –, a generációs élményt, valamint szociális, társadalmi és kulturális hatásokat. A generációs marketing felosztásának használata azért is volt indokolt, mert kifejezetten vásárlóközönségek megismerésére irányul. Ez alapján az alábbi korcsoportok meghatározására került sor:

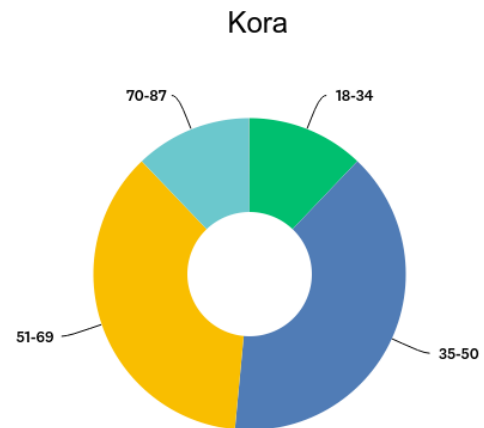
Generáció	Korcsoport	Válaszadók százaléka
Y-generáció	18-34	12.12%
X-generáció	35-50	39.39%
Babyboom-generáció	51-69	36.36%
Veteránok	70-87	12.12%

2. ábra

A fentebb említett AXA riport szerint a gyűjtők 73%-a 40 és 69 év közötti korcsoportból kerül ki, mely számok kísérteties hasonlóságot mutatnak a magyarországgal, hiszen ha a hazai ábrán (3. ábra) a két középső korcsoportot összevonjuk közel teljes egyezést látunk 76%-al. Az X-generáció és a *boomerek* nagytöbbsége egészséges gyűjtői szövetet mutat, ugyanakkor a veteránok (70-87 év között) és az Y-generáció (18-34 év között) megegyezően alacsony arányszáma veszélyeket hordoz

⁴ <https://news.artnet.com/market/whos-buying-what-ten-surprising-facts-from-axa-arts-international-collectors-survey-6872>

magában. A veteránok alacsony száma azt jelenti, hogy nemigen találhatók többgeneráción átívelő gyűjtemények, vagyis hiányoznak azok a minták, melyek a műgyűjtést nyugaton presztízskérdéssé tették. Ezt persze nagyrészt magyarázza az 1940-1990 közötti időszak, mely alatt a korábbi nagypolgári és nemesi családi gyűjtemények szétestek, eltűntek, megsemmisültek, vagy állami tulajdonba kerültek.

3. ábra

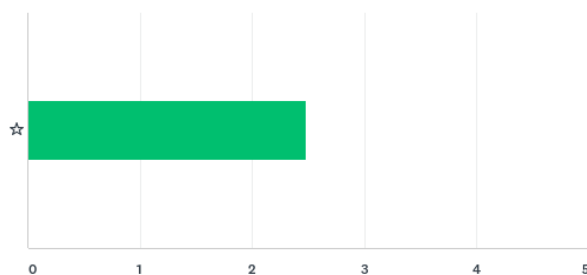
A másik oldalról nézve az Y-generáció alulreprezentáltsága a befektetői és bátran kísérletező gyűjtőréteg hiányát jelenti. Igaz, hogy a nyugati összehasonlítások sokszor nem állják meg a helyüket Magyarországon, hiszen egészen másképp nőtt fel a hazai X- és Babyboomer-generáció, viszont az Artsy 2018-as cikkét, mely az Y-generáció gyűjtési szokásaival foglalkozik mégis érdemes figyelembe vennünk⁵. Az Y-generáció a mai 20-as 30-as generációt jelenti, akik már a rendszerváltás után nőttek fel, fiatalságukat szabad utazással, választással, nyelvek tanulásával tölthették. Demokratikus rendszerben nőttek fel, nyugatos példákat látva. A legprogresszívebb galériák vezetői ma leginkább azon törnek a fejüket, hogyan tudják a világban mozgó, közösségi médiát aktívan használó potenciális fiatal gyűjtőket megszólítani. Az Artsy elemzése szerint az Y-generáció a legyorsabban növekvő kultúrafogyasztó réteg, akik hamarosan meghatározók lehetnek a műgyűjtés tekintetében is, illetve ők azok, akik leginkább tekintenek befektetésként a műtárgyakra. Számszerűen, 3-szor valószínűbb, hogy amit vettek, el is szeretnék adni, illetve 2-szer inkább veszik befektetésként számításba a műtárgyakra, mint a *boomerek*. Ezek az arányok azért érdekesek, mert jól láthatóan a hazai gyűjtők általánosságban véve még mindig nem szeretnek befektetésként beszélni a művészetről, különösen nem, ha fotóról van szó.

Az alábbi ábra (4. ábra) egy 1-től 5-ig terjedő skálán mutatja, mennyire fontos a befektetési szempont fotográfia vásárlásakor (1-es: egyáltalán nem, 3-as: közömbös, 5-ös: teljes mértékben). A kérdésfeltevéskor fontos volt megemlíteni a neoavangard tendenciákhoz köthető jelentős mértékű fotóművészeti aktivitást, mely egyértelműen a legmagasabb befektetési potenciállal rendelkezik a jelenlegi nemzetközi műpiacon. Mindezek ellenére a válaszadók mindössze 6%-a jelezte, hogy teljes mértékben befektetési céllal gyűjt, míg a túlnyomó többség (36%) egyáltalán nem e miatt vásárol fotót. Az átlagos érték (2,5) nem érte el a közömbös szintjét, vagyis

⁵ <https://www.artsy.net/article/artsy-editorial-rapid-rise-millennial-collectors-will-change-art-bought-sold>

általánosságban véve kijelenthető, *inkább nem* befektetési szemmel vesznek a magyar gyűjtők hazai fotográfiát. Ezt értelmezhetjük egyrészt pozitívan, mivel mutatja a spekuláció-mentes gyűjtői elkötelezettséget, de másrészt negatívan is, hiszen közvetve előrevetíti a fotó másodlagospiaci alulreprezentáltságát.

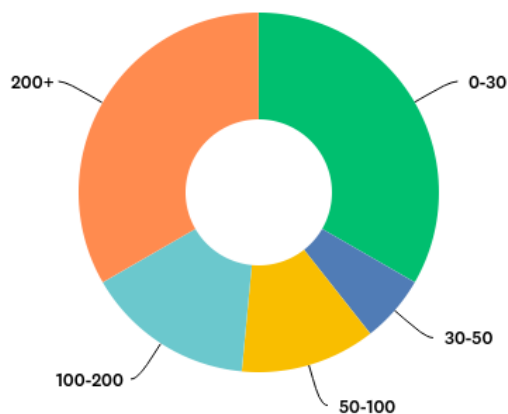
Mennyire igaz Önre a következő: befektetési céllal vásárlók magyar fotóművészeti műtárgyat (beleértve a neoavantgard tendenciákhoz köthető fotó-konceptuális munkákat)?

4. ábra

Mielőtt azonban a fotó aukciókon betöltött szerepével foglalkoznánk, kíváncsiak voltunk a hazai gyűjtemények méretére és azokon belül a fotó arányára (5-7. ábra). A szerző hozzávetőleges becslése szerint a felmérésben majd 5000 műtárgy vett részt, és talán meglepő módon, de a torta két széle lett a legerősebb, hiszen éppúgy a megkérdezettek 1/3-a tart a gyűjtés elején (kevesebb mint 30 műtárggyal), mint rendelkezik jelentős, 200 darab fölötti gyűjteménnyel. A számok pozitívan értelmezhetők, hiszen a 30 darab alatti gyűjtemények méretének növekedése valódi realitás, míg a magas számú „200+-os” gyűjtemények jelzik, hogy vannak komolyan és kitartóan vásárló gyűjtők Magyarországon is.

Gyűjteménye mérete

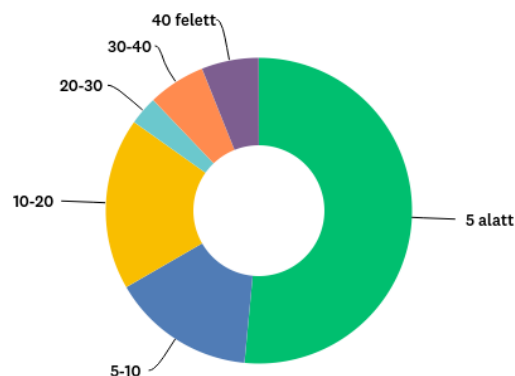

5. ábra

A kis- (0-30 db), közepes- (30-200 db) és nagyméretű (200+db) gyűjtemények hozzávetőlegesen egyharmad-egyharmad arányban osztozkodtak, kiegyensúlyozott műtárgyeloszlást mutatva.

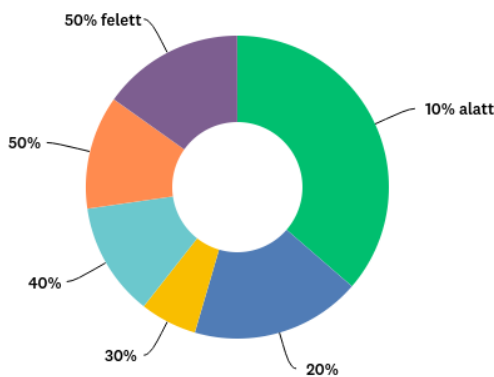
Kevésbé megnyugtató az évenként vásárolt új műtárgyak száma, mely a gyűjtők több mint felének esetében nem haladja meg az öt darabot, 33%-uk öt és húsz darab között vásárol, míg húsz új műtárgy feletti számmal összesen csak 5 gyűjtő bővíti kollekcióját. Ismét becslést szám, de 300-500 között lehet így az évenként gazdát cserélt műtárgyak száma.

Évente átlagosan hány új műtárgyat vásárol?

6. ábra

A vásárolt műtárgyak hány százaléka fotografiai kötődésű?

7. ábra

10% alatt	36.36%
20%	18.18%
30%	6.06%
40%	12.12%
50%	12.12%
50% felett	15.15%

8. ábra

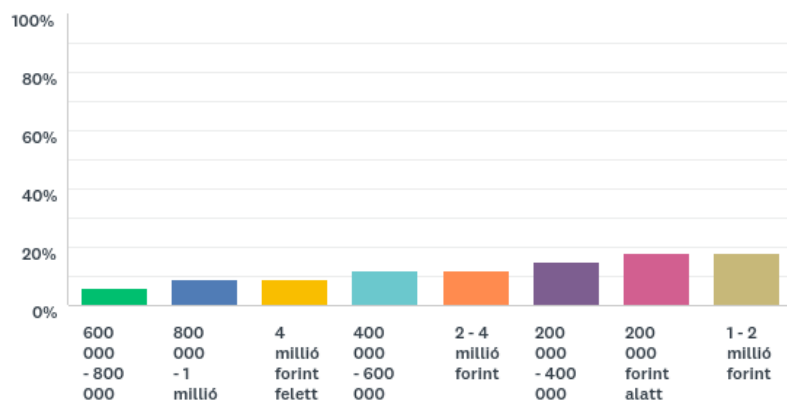
A képet tovább árnyalja a 7. ábra, mely az újonnan vásárolt fotók arányát mutatja meg. A fotó iránt kifejezetten elkötelezett gyűjtők, akik legalább minden második alkalommal fotót vesznek csupán heten vannak, míg a gyűjtők nagyrésze (36%) csupán minden 10. alkalommal gondolkozik fotó vásárlásában. Műtárgyra évenként a 43 gyűjtő összesítve minimum 150 millió forintot költ, de a szám meghaladhatja a 230 millió forintot is, hiszen három gyűjtő beszámolója szerint gyakran fejenként több mint 10 millió forintért vásárol műveket.

Ehhez képest meglehetősen alacsony az az összeg, melyet a megkérdezettek valaha fotóművészre költöttek, hiszen leggyakrabban (9 esetben) 200,000 forintnál kevesebért vettek fotografiát.

Érdeemes ugyanakkor megemlíteni, hogy 11-en vettek már fényképet vagy fotósorozatot egy millió forint feletti összegért is.

A következő grafikon a fizetési hajlandóságot igyekezte mérni, és habár pár százaléknyi eltéréssel, de látható, hogy fotóért a gyűjtők legtöbbször 18-18%-al vagy 200,000 forint alatt lenne hajlandó áldozni (kevesebb mint 1000 euró!), de legalábbis semmiképpen nem adna 2 millió (6 ezer euró) forintnál többet. Két csoportra és tisztábban fogalmazva a gyűjtők 60% elképzelhetetlennek tartja jelen állás szerint, hogy egy millió forintnál mélyebben a zsebébe nyúljon, ha fotóról van szó, ugyanakkor 40%-uk akár ezen összeg fölé is menne.

Maximum összeg melyet magyar fotóművészetre költene ("per darab vagy összefüggő sorozat")?

9. ábra

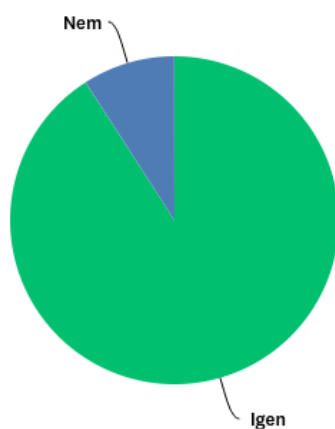
A piac felélénkítéséért persze lehet és kellene is tenni, egyrészt (sikeres) aukciókkal, másrészt a gyűjtőközönség célzott megszólításával, például specializált vásárok szervezésével vagy kiállítások rendezésével.

Aukciók tekintetében valóbban friss adatok nem állnak rendelkezésünkre, de az Artprice 2015-ös kimutatása szerint⁶ a fotóművészet teljes nemzetközi aukciós eladása nem haladja meg a teljes aukciós piac 1%-át, átlagos eladási ára pedig 10,000 dollár körül mozog, ami 1/6-a egy átlagos festmény árának. Ez a legalacsonyabb arány, még a sokszorosított és más nyomatok, grafikák is 2% körül állnak. Ezt az átlagos árat tovább árnyalja, és mondhatni be is árazza némiképp a fotográfiát, hogy az összes elárverezett fotó fele 1500 dollár alatt cserélt gazdát. Vagyis, ha az

⁶ <https://artmarketinsight.wordpress.com/2015/11/10/artprice-exclusive-annual-report-on-the-global-photography-market-for-paris-photo/>

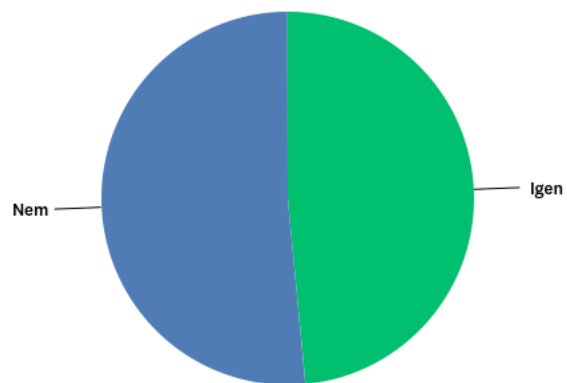
aukciókat vetjük össze a hazai fizetési hajlandósággal, nem is állunk különösebben rosszul. Viszont ha a nemzetközi aukciókat hasonlítunk magyar aukciókhoz, vagy mérhetetlen, vagy rendkívül kellemetlen eredményekkel találkozunk. Legutóbb Budapesten a BÁV tett próbálkozást fotóspecifikus aukció megszervezésére, de az összeállított anyag, a gyűjtői érdektelenség, vagy más okok miatt az aukció teljes kudarcba fulladt. A 2017 októberében rendezett aukción az elindított 199 tételből 154-re nem volt jelentkező. Ez 77%-os *bentmaradási* arányt jelent, mely inkább árt, mint segít a fotópiacnak. A témáról bővebben Martos Gábor tanulmányában olvashatnak (Fotóárverések Magyarországon).

Vásárolt-e már aukción műtárgyat?

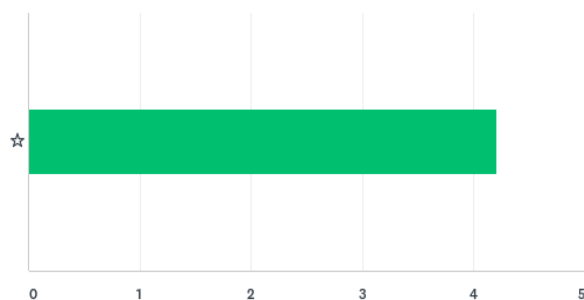
10-11. ábra

Vásárolt-e már valaha fotográfiát aukción?

A BÁV aukciójának kudarcáért különösen szomorú és bizonyos szinten megmagyarázhatatlan, mert tisztán látszik, hogy a hazai gyűjtők szívesen járnak aukciókra (90%-uk vásárolt már árverésen), és közel 50%-uk sikeresen licitált már fotóra is (10-11. ábra).

Szívesen látna, illetve venne fotográfiát hazai aukciókon?

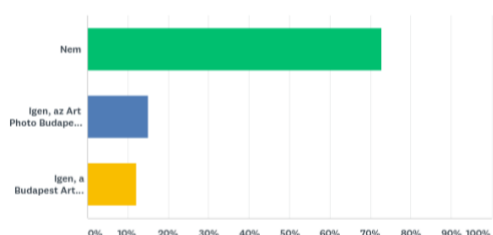
12. ábra

tekintetében (1-es: egyáltalán nem, 3-as: közömbös, 5-ös: teljes mértékben) kifejezetten szívesen, 4,2 pont magasságában látnának és vennének fotót aukciókon a gyűjtők, vagyis a számok szerint csak megfelelően és az igényeknek megfelelően összeállított aukciós anyagra lenne szükség a sikerhez.

Fontosnak tartja, hogy a Budapest Art Marketen van külön fotószekció (Art Photo Budapest)?

Vásárolt-e már fotót a Budapest Art Marketen?

13-14. ábra

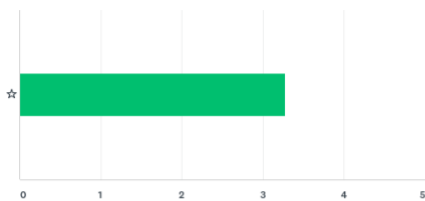
Nézzük most meg a hazai műkereskedelmi élet másik potenciális motorját, a Art Marketet Budapestet (AMB), illetve annak fotó szekcióját, az Art Photo Budapestet (APB). Az APB 2014 óta kerül megrendezésre, kistestvéreként az AMB-nek. A kiállító galériák gyakran mindkét vásáron részt vesznek, és fotográfiával is ugyanúgy találkozhatunk az egyik, mint a másik vásáron. A profilok nem teljesen tiszta elkülönülése ellenére fontos, hogy a

fotóművészeti szekció létezik, hiszen kifelé sugárzott üzeneté pozitív. Ezt a gyűjtői visszajelzések is megerősítik (13-14. ábra), hiszen majd 50%-uk kifejezetten fontosnak tartja a szekció meglétét, átlagpontszámában pedig 3,9-et elérve, az „inkább fontos” kategóriába esik a APB megítélése. Mindezt figyelemben véve érdekes adat, hogy a gyűjtők 73%-a soha nem vett fotót sem az Art Market Budapesten, sem az Art Photo Budapesten. Tovább nem látható jelentős különbség a két vásár (15%, 12%) vásárlókedv ösztönző hatása kapcsán sem. Magyarán inkább értékelhető fontos seregszemleként az Art Photo Budapest, mintsem a valódi tranzakciók helyszínéül.

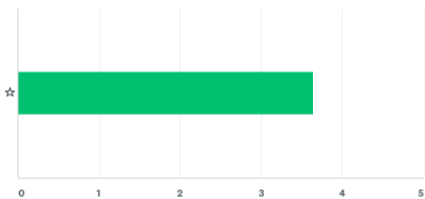
Mielőtt a gyűjtői érdeklődés harmadik, és egyben utolsó legfontosabb helyszínét, az állami- valamint magán fenntartású kiállítóhelyek látogatottsági arányait megnéznénk, vessünk egy pillantást az általános *gyűjtői bizalom* szintjére (15-17. ábra).

A *gyűjtői bizalmat* az ArtTactic nemzetközi elemzőcég példája nyomán igyekeztük számokban kifejezni. A bizalom szintjének mérése rendkívül szubjektív, és egyénenként változhat annak értelmezése, valódi folyamatokat pedig évenkénti összehasonlításával lehet csak igazán kimutatni, mégis, érdemes a számokat megismernünk. A kérdésvetetés fő célja az volt, hogy kontextusba tudjuk helyezni a kortárs magyar fotó gyűjtői megítélését. Az 1-től 5-ig terjedő skálán (1-es: „nagyon alacsony, egyáltalán nem gyűjteném”, 5-ös: „nagyon érdekel, kifejezetten szeretném gyűjteni”) minden gyűjtő kifejezhette, mennyire szívesen gyűjtene fotográfiát a megadott három

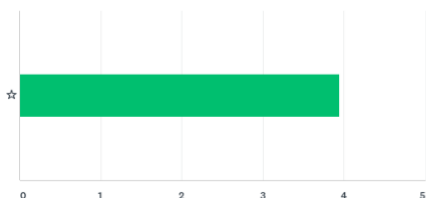
Gyűjtői bizalom az 1945 előtti hazai fotóművészet iránt?

Gyűjtői bizalom a rendszerváltás előtti fotóművészet iránt?
(Beleértve a neoavantgard tendenciákat.)

Gyűjtői bizalom az 1990 utáni, kortárs magyar fotóművészet iránt?

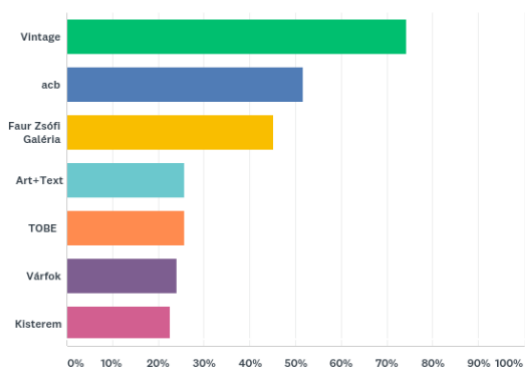

15-17. ábra

Ezt jól tükrözi az alábbi ábra, melyen a gyűjtők a három legfontosabb fotóművészetet képviselő galériát választhatták ki. Jelen ábrán csak a 20%-feletti arányt elérő galériák szerepelnek, élükön a 74%-ot elérő Vintage galériával, melynek jelentősége mind hazai, mind nemzetközi viszonylatban kiemelkedő. A Vintage a régi nagy mesterektől kezdve, a neoavantgardokon át (Bak, Maurer, Pernecky, stb.) a kortárs fotósokig képvisel művészeket a legmagasabb színvonalon. Második helyre futott be a korábban nem kifejezetten fotóról ismert acb Galéria, akinek helyezését kétségtelenül validálja nemzetközi aktivitása, kutatóműhelye és többek közt a Pécsi Műhely, valamint megannyi neoavantgard művész képviselete. Harmadikként a Faur Zsófi Galéria végzett, aki évek óta kiemelten foglalkozik kortárs fotósinkkal, miközben évről évre jelenteti meg *Mai Magyar Fotóművészet* című tematikus katalógussorozatának újabb kötetét. Érdekes még

kategóriából. Az 1945 előtti hazai fotóművészet iránti bizalom némiképp meglepő módon csak 3,27 pontot ért el, épphogy meghaladva a közömbös szintet, a legtöbb, 7 darab inkább negatív (3-as alatti) értékelést kapva. Hogy ez a kevés Magyarországon megtalálható vintage nyomtatnak, vagy a hazai viszonylatban magas áraknak köszönhető nem állapítható meg. Sorban következve 3,64 pontot kapott a rendszerváltás előtti fotóművészet, mely a szerző feltételezése szerint főképpen a neoavantgard tendenciák műtárgypiaci térhódításának köszönhető, fotográfia tekintetében képviselete és bevezetése pedig leginkább a Vintage és az acb galériák tevékenységének köszönhető.

Melyik hazai galériákat tarja a legfontosabbnak a hazai fotóművészet képviselete tekintetében? (Kérem 3-at jelöljön meg.)

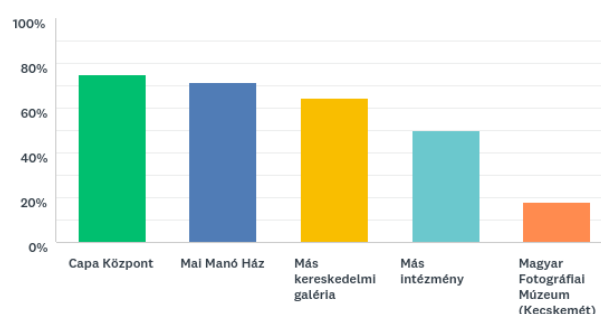
18. ábra

megemlítenünk a negyedik helyen osztozó Art+Text és TOBE Galériát, akik nem sokkal, de megelőzik a már évek óta magas szinten működő Várfok és Kisterem galériákat. Mindkét fiatalabb galéria kevesebb mint öt éve működik, mégis a gyűjtők 1/5-e gondolta úgy, hogy ennyi idő alatt is beférnének a TOP 3-ba.

Végül arra voltunk kíváncsiak, mennyire látogatják aktívan a gyűjtők a magyarországi fotó kiállításokat, különös tekintettel a fotóra specializálódott intézményeinket. A megkérdezettek 80% járt valamilyen fotóművészeti kiállításon az elmúlt évben, gyakorlatilag fej-fej mellett vagy a Capa Központ vagy

a Mai Manó Ház kiállítását látogatva. A hazai fotóművészeti élet két csúcsintézménye jó határfokkal éri el a már meglévő gyűjtőréteget, kérdés ugyanakkor, hogy hogyan definiálják magukat egymás mellett és mekkora új közönséget tudnak bevonni kiállításaikra. Jól teljesítettek a kereskedelmi galériák is, hiszen a pozitív válaszadók majd 2/3-a vett részt valamilyen fotókiállításához köthető eseményen náluk. Az egyetlen szomorú szám a Magyar Fotográfiai Múzeum 17,9%-os látogatottsága, melyet részben magyarázhat az intézmény Kecskeméti elhelyezkedése, gyűjteményének és programjának kvalitása viszont nem. Tisztán kiolvasható az alacsony látogatottsági arányból a múzeum Budapestre hozatalának szükségessége, mely hosszú évek óta vár a megfelelő döntéshozók lépésére.

Járt-e az elmúlt egy évben magyarországi fotókiállításon?

Lezárásként, a szerző **öt fotóval is foglalkozó és öt kifejezetten fotóművészként** ismert képzőművész megjelölésére kérte a kérdőív kitöltőit, mely névlistát változtatás nélkül közöljük:

Kit tart a legfontosabb 5 fotográfiával is foglalkozó magyar művészek?

Attalai Gábor, Babinszky Csilla, Bak Imre, Barakonyi Zsombor, Bánki Ákos, Brückner János, Csontó Lajos, Csörgő Attila, Drozdik Orsolya, Eperjesi Ágnes, Erdély Miklós, Esterházy Marcell, Fabricius Anna, Gerhes Gábor, Gyarmathy Tihamér, Hajas Tibor, Halász Károly, Kepes György, Kismányoky Károly, Koncz Csaba, Koleszár Adél, Ladik Katalin, Maurer Dóra, Nadas Péter, Pernecky Géza, Pinczehelyi Sándor, Puklus Péter, Schéner Mihály, Sugár János, Szabó Dezső, Szentjóby Tamás, Szombathy Bálint, Tót Endre, Várnagy Ildikó, Verebics Ágnes, Vető János, Waliczky Tamás.

Kit tart a legfontosabb 5 kifejezetten fotográfiával foglalkozó magyar művésznek?

Balla Demeter, Bartha Máté, Barta Zsolt Péter, Benkő Imre, Bohus Réka, Brassai, Robert Capa, Csontó Lajos, Czigány Ákos, Dezső Tamás, Dobos Sándor Fabricius Anna, Féner Tamás, Gerhes Gábor, Hajdú D. András, Lucien Hervé, Kasza Gábor, Kepes György, Kerekes Gábor, André Kertész, Keresztes Lajos, Koleszár Adél, Kornis Dezső, Kovalovszky Dániel, Kudász Gábor Arion, Lőrinczy György, Magyar Ádám, Major Ákos, Mészáros László, Moholy-Nagy László, Munkácsy Márton, Ősz Gábor, Puklus Péter, Robitz Anikó, Szabó Dezső, Szatmári Gergely, Szilágyi Lenke, Szombat Éva, Tímár Péter, Török László, Zalka Imre